

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ONİKİNCİ SÛRE-İ CELÎLE

YÛSUF SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî(; Mekke-i Mükerrreme döneminde inmiş)dir.

111 âyet-İ kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!

İbni Abbâs (Radıyallâhu anhüma)dan rivayet edildiğine göre Yahudi âlimleri müşriklere: "Muhammed'e Ya'kûb ailesinin Şam'dan Mısır'a göçüş nedenini ve Yûsuf (Aleyhisselâm)ın kıssasını sorun bakalım!" deyince, bu sûre-i celîle nazil olmuştur. (Beyzâvî, Hâzin, Neseff)

1- Elif! Lâm! Râ! İşte sana! Bu (sûrede buluna)nlar, (Allâh-u Te'âlâ tarafından indirildiği aşikâr olan ve muhataplarınınca manaları) **pek açık olan** / (hidâyet ve rüşdü açıkça ortaya koyan ve insanların merak ettiği konuları) **iyice açıklayan** / o (yüce) **kitabın âyetleridir.**

2- Gerçekten Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik! Tâ ki siz (manalarını ve mucizelerini gereği gibi) **anlayasınız!**

3- Biz sana işte bu Kur'ân'ı vahyetmiş olmamız sebebiyle, anlatılanların en güzelini / en güzel anlatma (üslûbu)yla / **sana bildirmekteyiz.**

Gerçek şu ki; bu (vahyin ulaşmasın)dan önce elbette sen (bu gibi kıssaları hiç duymamış olan) **habersiz kimselerdendin!**

4- Hani Yûsuf babasına demişti ki: "Ey benim babam! Şüphesiz ben rüyamda onbir yıldızı, güneşi ve ayı gördüm! Böylece onları bana özenle secde ediciler hâlinde gördüm."

5- (Oğlunun bu rüyasını dinleyen Ya'kûb (Aleyhisselâm) evvela onu kıskançlık nedeniyle kardeşlerinden gelecek bir tehlikeye karşı uyarmak, sonra da rüyasını tabir etmek üzere) dedi ki: "Ey oğulcuğum! (Görmüş olduğun bu) rüyayı kardeşlerine anlatma; sonra sana (korunamayacağı şekilde) **büyük bir tuzak kurarak hile yaparlar.**

Şüphesiz ki şeytan insan için pek açık bir düşmandır. (Dolayısıyla nübüvvet evinde yetişmiş olsalar da, şeytan devreye girerek, kardeşlerinde sana karşı bir kıskançlığın gelişmesine sebep olup onları bir yanlışa sevk edebilir.)

6- İşte sana! Böylece Rabbin (göstermiş olduğu rüya ile de bildirdiği üzere) **seni**

(peygamberlik için) **seçiyor, sana** (insanların rüyalarında görüp etkilendiği) **o haberlerin** (ne şekilde gerçekleşeceğini bildiren tabir ve) **te'vîlinden** (önemli) **bir kısmını öğretiyor, sana da, Ya'kûb ailesine de** (tüm istenmedik şeylerden kurtuluş vererek iki cihanda da) **nimetini tamamlıyor. Nitekim daha önce ataların İbrahim ve İshâk'a da onu tamamlamıştı.**

Gerçekten senin Rabbin (kimlerin yüksek makamlara seçilmeyi hak ettiğini pek iyi bilen bir) **Alîm'dir;** (her şeyi gereğince ve yerli yerince yapan bir) **Hakîm'dir."**

7- Andolsun ki; elbette Yûsuf'ta ve kardeşlerin(in başlarına gelenler)de, (onların kıssalarını) **soranlar için /** (ibret almak üzere âyet) **isteyenler için /** (Allâh-u Te'âlâ'nın kâhir gücüne ve bâhir hikmetine delâlet eden) **pek çok ve çok büyük âyet** (ve alâmet)ler vardır.

8- Hani onlar (aralarında konuşurlarken) **dediler ki:**

"Elbette Yûsuf ve (ana-baba bir) **kardeşi** (olan Bünyamin) **babamıza bizden daha sevgilidir.**

Hâlbuki biz birbirine bağlı olan güçlü bir cemaatiz! (Dolayısıyla ona hizmet etme ve fayda sağlama imkânına sahibiz, onlarsa bu vasıflardan uzaktırlar.)

Gerçekten de babamız (sevgide onları bize tercih ettiği için) **elbette** (herkese gereken değeri verme hususunda) **pek açık bir yanılığ içerisindedir!**

9- (Bu konuda görüş birliğine varan kardeşler, Yûsuf (Aleyhisselâm)dan kurtulma çareleri üretme hususunda ihtilafa düştüler, kimi dedi ki:

Yûsuf'u öldürün, ya da onu belirsiz bir yere at(ıp kaç)ın ki babanızın yüzü sırf size kalsın, böylece o artık tümüyle size yönelsin de başkasına bir iltifatı kalmasın)!

Onun (ortadan kalkmasının) **ardından siz** (yaptığınız bu günahı tevbe ederek) **yine** (Allâh nezdinde de, babanız katında da iyi ve) **sâlihler topluluğu olursunuz!"**

10- İçlerinden (en insafli olan, fakat onları caydıramayacağını anladığı için en az zararı öneren) **bir söz sahibi: "Yûsuf'u öldürmeyin, ama** (illâki bir şey yapacaksanız) **onu bir kuyunun derin yerine bırakın ki kafilenin biri korumak üzere onu alsın.** (Böylece o sizden çok uzak olacağından, tüm izleri silinmiş olur, ona da bir zarar dokunmadan siz kurtulmuş olursunuz.) **Eğer** (onu babasından ayıracak bir işlem) **yapacak kimseler olduysanız,** benim bu görüşüme göre hareket edin, daha ileri gitmeyin)!" dedi.

11- (Aralarında bu kararı tertipleyip, tatbik sahasına çıkarma teşebbüsüne giren kardeşler, babalarını da bu konuda razı etme gayesiyle, aralarında bulunan soy ve kardeşlik bağını öne çıkararak) dediler ki: "Ey bizim babamız! Sana ne oluyor da, Yûsuf'a karşı bize güvenmiyorsun? Oysa muhakkak ki (sen bizim babamızsın, o da bizim kardeşimizdir. Bu yüzden) **biz özellikle onun için elbette iyilik dileyen kimseleriz.**

12- Yarın onu bizimle birlikte (kırlara) **gönder de bolca yiyip içsin ve** (bizimle yarışıp ok atışarak eğlenip) **oynayversin.**
Şüphesiz ki biz onu elbette itina ile koruyucularız."

13- (Onların bu konuşmalarına karşı Ya'kûb (Aleyhisselâm)) dedi ki: "Gerçekten de ben, elbette (onu çok sevdiğimden ve onsuz duramadığımdan) **onu götürmeniz beni mahzun eder. Ayrıca ben** (görmüş olduğum bir rüyadan etkilendiğim için), **siz kendisinden** (ayrı bir yerde oyalanıp ondan) **gafil kimselerken onu bir kurdun yemesinden korkmaktayım."**

14- Dediler ki: "Andolsun; biz güçlü ve birbirine sıkıca bağlı bir cemaatken onu kurt yiyecek olursa, o takdirde hiç şüphesiz ki biz elbette (en değerli varlıklarını) kaybeden (ve bu yüzden aldanmışlığı ve güçsüzlüğü itirafa mecbur olan) kimseleriz."

15- Ne zaman ki onlar (babalarını zorla razı ederek) onu götürdüler ve kendisini bir kuyunun derin yerine atmaya hep birlikte kesin karar verdiler(, işte o zaman ona büyük bir zulüm yaptılar)!

Biz de (kuyunun dibinde yalnızlık hissini gidermek ve rahmetimizi ulaştırarak) ona (teselli ve müjde vermek üzere Cibril'i gönderip) vahyettik ki: "Andolsun; elbette (bir gün gelecek) sen (bu sıkıntılardan kurtularak yüce bir makam sahibi olacak ve) onlara işte bu işlerini haber vereceksin! Oysa onlar (senin kim olduğunun) farkında bile olmayacaklar! "

16- Derken onlar (Yûsuf (Aleyhisselâm)ı kuyuya attıktan sonra) akşamleyin ağlamakta (gibi yapar) oldukları halde babalarına geldiler.

17- Dediler ki: "Ey Babamız! Gerçekten biz (kıra) gittik, (koşarak ve ok atılarak) yarışıyoruz. Yûsuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık ki, aniden kurt onu yeyiverdi. Gerçi biz (senin nezdinde güven kazanmış) doğru sözlü kimseler olsak bile, (Yûsuf'a karşı aşırı sevgiden dolayı) sen asla bize inanacak değilsin! (Hal böyleyken; bize güvenmediğin bir durumda bu haberimizle ikna olman senden nasıl beklenebilir?)"

18- Böylece onlar (bir kuzu kesip) onun (kanını Yûsuf'un) gömleğinin üzerine (sürerek) bütünüyle yalan bir kan getirdiler. (Bu durumu gören Ya'kûb (Aleyhisselâm)) dedi ki: "Doğrusu nefisleriniz size (kötü işler arasında misli) görülmemiş bir işi hoş göstermiş / kolaylaştırmış /

Artık (bana düşen, kadere itiraz içermeyen ve rıza ifade eden) pek güzel bir sabır(dır)! (Olayın nasıl gerçekleştiğini canlandırırçasına) vafeder şekilde anlatmakta olduğunuz bu hâdiseye karşı Kendisinden yardım istenecek Zât ancak Allâh'tır!"

19- Derken (birkaç gün sonra Medyen'den Mısır istikâmetine gitmekte olan) bir kafile (kuyunun yanına) geldi de, (su temini için) sucularını gönder diler.

O, kovasını sarkıtmıştı ki(; kovaya bir çocuğun tutunduğunu görünce): "Ey (millet!) müjde(mi duyun)! İşte bu, muhteşem bir erkek çocuk!" dedi. (Kafilede bulunan diğer insanlar onu görüp de, köle olarak satıp kâr etme hevesine düşmesinler diye) böylece onlar onu bir sermaye olarak gizlediler. (Sonradan görenlere de: "Bunu bize o suyun yanında bulunan insanlar kendileri namına Mısır'da satalım diye verdi!" dediler.) Allah ise onların yapmakta olduklarını (pek iyi bilen bir) Alîm idi.

20- Böylece onlar onu kıymeti düşük bir pahaya; sayılı dirhemele sattılar ve (sahibi çıkar da ellerinden alır korkusuyla, üçe beşe bakmayıp) onun (satışı) hakkında (yüksek fiyat istemeye karşı) isteksiz (görünen)lerden oldular.

21- (Birkaç kere köle olarak satıldıktan sonra) Mısır (halkın)dan onu satın almış olan o (mâlî vezir konumundaki) kişi hanımına: "Onun kalacağı yer(e varıncaya kadar her şeyin)i güzel yap! Ola ki (yanımızda yetişip tecrübe kazanarak ileride) bize faydalı olur ya da (çocuğumuz olmadığı için) onu bir çocuk ediniriz!" dedi.

(Habîbim!) İşte sana! Biz (onu kuyunun dibinden çıkartarak) böylece (kurtardıktan sonra) Yûsuf'a o toprakta (değerli bir) yer verdik / imkân verdik /

Böylece Biz ona (insanların yönetimiyle ve rüyaların tabiriyle ilgili) **o** (önemli) **hâdiselerin** (ne şekilde sonuçlanacağına dâir bilgi ve) **te'vîlinden** (büyük) **bir kısmını öğretilim** (de o, insanları adaletle yönetsin ve gelecekle ilgili tedbirler aldırarak herkese faydalı olsun) **diye** (ona bu imkânları verdik)! **Allâh**, (kararlarını bildiren tüm) **em(i)r(ler)in**(i icra ve infaz etmey)e (hakkıyla gücü yeten ve bu hususta hiçbir engel tanımayan bir) **Ğâlib'dir! Lâkin insanların çoğu** (kendilerinin de bazı şeylere güçlü olduklarını sandıklarından, bu hakikati) **bilmezler.**

22- O (Yûsuf (Aleyhisselâm)), (aklının ve gücünün kemâle erdiği) **kuvvetlenme çağının sonuna ulaştığında, Biz ona** (amelle desteklenen faydalı ilim gibi) **büyük bir hikmet I** (insanlar arasında adaletli) **bir hüküm** (verme yeteneği) **I ve** (insanlara yararlı olan şeyler hakkında, özellikle de rüya tabiriyle ilgili) **önemli bir ilim verdik!**

İşte sana! Biz (ilim ve amel bakımından güzel davranan, özellikle de gençken ibadetlerine dikkat eden) **o muhsinleri** (yaşlılıklarında) **böyle mükâfatlandırırız!**

23- Kendisinin, evinde bulunduğu o kadın, (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın güzelliğine dayanamayınca, bir şeyi elinden çıkarmak istemeyenin yapması gerekenleri sergilemek üzere) **gide gele**(, döne dolaşa) **hileye başvurarak ondan murad almak istedi ve kapıları iyice kapattı da: "Hey, bu hazırlık sana!" dedi. O da: "Me'âzellâh**(; zina gibi bir günahadüşmekten Allâh'a sığınırım)! **Çünkü gerçekten önemli husus şudur ki; benim efendim kalacağım yeri güzel yapmıştır.** (Artık ona yanlış yapmak büyük bir vefasızlık ve zulüm olur.) **Muhakkak gerçek şu ki;** (zina gibi bir günahı işleyen, hele de kaldığı evin sahibine bu hainliği reva gören) **o zâlimler felah bulmayacaktır!** (Ne umduklarına kavuşacak, ne de korktuklarından kurtulacaklardır!)"dedi.

24- Andolsun ki; elbette o kadın ona (sahip olmayı kesinlikle aklına koymuş ve buna) **kastetmişti.**

O da (zinanın çirkinliğine dâir) **Rabbinin açık bir delilini görmeseydi ona meyledecekti. İşte sana! Biz**(, insanlara hainlik yapmak gibi bir) **fenalığı ve** (zina gibi) **çok çirkin işi böylece ondan çevirelim diye** (kendisine sebat vererek kaderimizi icra ettik)! **Şüphesiz ki o, Bizim** (taatımız için seçtiğimiz ve günahsızlık vasıflarına zarar verecek şeylerden koruduğumuz) **ihlâsa erdirilen kullarımızdandı!**

Yûsuf (Aleyhisselâm)ın tenzihi ve kendisine nispet edilen bu hatâdan ismetinin beyanı hakkında bazı muhakkik âlimler şöyle buyurmuşlardır: Kalbin bir şeye meyli iki türlü olur, birincisi; arzuladığı şeyden hoşnut olarak onu yapmaya azimli ve kararlı olmaktır ki, Azîz'in hanımının Yûsuf (Aleyhisselâm)a meyli bu kabildendir, işte bu, kulun kendisinden sorumlu tutulacağı bir meyildir. Diğer bir meyil ise, kasıt ve kararlılık olmaksızın aniden kalbe gelen bir düşüncedir ki bu, sıcak günde oruç tutanın soğuk suya meyli gibi, kınama gerektirmeyen gayr-i ihtiyari bir arzudur. Nitekim Yûsuf (Aleyhisseiâm)ın meyli bu kabilden olduğu için burada hiçbir günah ve ismeti ihlâl edecek durum söz konusu değildir. Böyle bir istek ancak konuşulursa yahut tatbik edilirse günahı mucip olur.

Yûsuf (Aleyhisselâm)ın gördüğü "Burhân"dan ne kastedildiği hakkında birkaç görüş vardır. Bunu, Yûsuf (Aleyhisselâm)ın gözle görür dereceye ulaşan bir bilgiyle zinanın çirkinliğine inanması, "Zinaya yaklaşmayın!" âyetini tavanda yazılı olarak görmesi ve bir meleğin zinadan nehyeden nidalarını işitmesi olarak tefsir edenler olmuşsa da, İbni Abbâs, Katâde ve Mücâhid (Radiyallâhu anhüm) gibi birçok sahabe ve tabiinden nakledildiğine göre; Yûsuf (Aleyhisselâm) babası Ya'kûb (Aleyhisselâm)ı duvarda şaşkınlığından parmağını ısırır bir halde görmüş, hatta eliyle göğsüne vurduğunda şehveti parmak uçlarından çıkıp gitmiştir. (Taberî. Câmi'ul-beyân, no: 19042-19099, 7/183-189;

İbnî Atiyye, el-Muharrarü'l -Vecîz 3/234)

Bazı âlimlerin bu konudaki itirazları rivayetlerin tümüne yönelik olmayıp ancak Yûsuf (Aleyhisselâm)ın da o kadın gibi bir meyle sahip olduğu görüşüne râcidir ki, bu itiraz yerindedir. Zira zinaya azimli bir meyil asla bir peygambere isnat edilemez. Zaten Allâh-u Te'âlânın Yûsuf (Aleyhisselâm)a mucize kabilinden bazı şeyler göstermiş olması, onun zinaya azmetmiş olması nedeniyle değildir, ancak peygamberlere yaptığı özel bir korumanın neticesidir. (Beyzâvi. Neseî, Hâzin, İbni Kesîr)

25- Böylece (o kadın Yûsuf (Aleyhisselâm)ı yakalayayım, o da kaçayım derken) her ikisi kapıya (doğru) koşuştular.

O onun gömleğini arka taraftan (çekip) uzunlamasına yırtmıştı ki, (tam o sırada) kapının yanında kocasına rastladılar, (Durumu kurtarmak isteyen) o kadın (suçu Yûsuf (Aleyhisselâm)a atmak için): "Senin ailene (zina gibi) bir fenalık (yapmayı) dilemiş olan kimsenin cezası; hapse atılmaktan ya da çok acı verici büyük bir azap(a çarptırılmak)tan başka bir şey olamaz!" dedi.

26- O (kadının bu hilekârlığı karşısında şaşkınlığa düşerek kendisini müdafaa etme mecburiyetinde kalınca): "Asıl o gide gele hileye başvurarak benden kendi nefsimi istedi!" dedi. Derken (bir mucize gerçekleşti de kadının) ailesinden bir(i olan ve beşikte bebek halinde bulunan bir) şahit (dile gelerek) şahitlik yaptı ki:

"Eğer onun gömleği ön taraftan yırtılmış olduysa o kadın doğru söylemiştir. O ise(, kadının kendisini ayartmaya çalıştığı iddiasında) yalancılardandır.

27- Ama eğer onun gömleği arkadan yırtılmış olduysa, o kadın yalan söylemiştir. O ise doğrulardandır!"

28- O (kadının kocası) onun gömleğini boylu boyunca arkadan yırtılmış görünce (her ikisine hitaben) dedi ki: "Gerçekten de bu (ustalıkla iş), sizin (gibi kadınların) hilelerinizden biridir! Muhakkak sizin hileniz (şeytanın hilesini bile zayıf bırakacak kadar) pek büyüktür.

29- Ey Yûsuf! (Mademki senin eteğinin temizliği, bununsa yalancılığı meydana çıktı, artık sen) İşte bun(u başkalarına anlatmak)dan yüz çevir! (Ey kadın!) Sen de (hem zina kastından dolayı, hem de iftira) günahın için (Allâh-u Te'âlâ'dan) bağışlanma talebinde bulun!

Gerçekten de sen kasten günah işleyenlerden oldun!"

30- (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın güzelliği dilden dile dolaşıp, Azîz'in hanımıyla başından geçenler duyulunca) o şehirdeki birtakım kadınlar dedi ki:

"Azîz'in hanımı hileye başvurarak delikanlısını döne dolaşa (kandırmaya teşebbüs edip) kendi nefsinden talep ediyormuş.

Gerçekten o (Yûsuf), sevgi bakımından onun kalbinin perdesini yırtmış (da gönlünün derinliğine kadar sızmış)! (Hiç böyle soylu bir kadının, yanında çalıştırdığı bir köleye âşık olması yakışık alır mı?)

Gerçekten biz onu elbette çok açık (bir şekilde akıl ve mantığın gösterdiği doğru yoldan) tam bir sapma içerisinde görmekteyiz!"

31- O (Azîz'in hanımı) onların hile (ve tuzağa benzer şekilde gizlice yaptıkları dedikodu ve gıybet)lerini işitince, kendilerine (davetiye) gönderdi ve onlar için yaslanacak

yerler hazırladı; böylece onlardan her birine bir bıçak verdi de(, o sırada onlar önlerindeki meyveleri soymaya uğraşırlarken, Yûsuf (Aleyhisselâm)a): **"Onların yanına çık**(ıp kendilerine selam ver)!" dedi.

Kadınlar onu gördüklerinde, kendisini(n eşsiz güzelliğinden dehşete kapılarak onu gözlerinde) **büyüttüler de**, (onun cemâli karşısında kendilerine hâkim olamayıp) **ellerini iyice kestiler**(se de, hiçbir acı bile hissetmediler) **ve** (böyle bir insan olamayacağını düşünerek):

"Tenzih olsun Allâh'a! (Böyle bir güzeli yaratmaya Kadir olan Allâh-u Te'âlâ acziyetten ne kadar uzaktır!) **Bu kişi bir beşer olamaz!** (Olsa olsa) **bu ancak pek değerli bir melektir!"** dediler.

32- (Azîz'in eşi kendisini kınayanların düştüğü durum karşısında galibiyetini ilan etmek üzere) **dedi ki:**

"İşte size! Kendisi(ne tutulmam) **hakkında beni tenkit ettiğiniz o kişi budur! Andolsun ki; elbette gide gele** (peşini bırakmayıp) **hilekârca, onu kendi nefsinden ben istedim, ama o** (zinaya düşmekten) **iyice sakındı.**

Eğer o, benim kendisine emretmekte olduğum bu işi (evvelce yapmadığı gibi şimdi de) **yapmayacak olursa, yemin olsun ki; mutlaka hapse atılacaktır ve kesinlikle küçük düşen kimselerden olacaktır."**

33- (Kadının bu tehditlerini duyan Yûsuf (Aleyhisselâm) Allâh-u Te'âlâ'ya yönelerek) **dedi ki:**

"Ey Rabbim! (Bunun beni korkuttuğu) **o hapis bu** (kadı)nların **beni kendisine davet etmekte oldukları o şeyden bence daha tercihlidir!** (Zira ardında pek çok ve sonsuz rahatlıklara kavuşulacak olan birtakım geçici ve az meşakkatlere tahammül edilmeye değer.)

(Ey Rabbim!) **Eğer Sen onların** (bana zinayı hoş gösterme uğrunda sergiledikleri çaba ve) **hilelerini benden çevir**(meye devam et)**mezsen, ben** (nefsimin eline düşüp beşeriyet gereği) **onlara meylederim de**(, o durumda bildiğiyle amel etmeyen ve zararlı işler yapan) **câhillerden olurum!"**

34- Böylece hemen Rabbi on(un duasına) **çokça icabet etti de, onların hilesini kendisinden çevirdi.**

Gerçekten O, (kendisine yalvaranların duasını hakkıyla işitip kabul eden) **Semi' de,** (herkesin niyetini ve amelini en iyi şekilde bilen) **Alîm de ancak O'dur!**

35- Sonra (çocuğun dile gelmesi, gömleğin arkadan yırtılması ve kadının hapis tehdidine rağmen Yûsuf (Aleyhisselâm)ın ona yaklaşmaması gibi, kendisinin beraatına delâlet eden ve ona eziyet yapılmasını engelleyen nice delil ve) **âyetleri görmelerinin ardından o** (Azîz ve diğer yetkili ola)nlara (şu fikir hâkim ve) **zahir oldu ki;** (bu fitneyi örtbas etmek için) **andolsun, bir zamana kadar** (da olsa, çare yok) **mutlaka onu hapsedeceklerdir!**

36- Böylece (hakkında hapis kararı kesinleşince) **onunla birlikte hapse iki delikanlı da girdi.** (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın güzel hâli gözlerinden kaçmayan) **o iki kişinin biri** (gördüğü rüyayı tabir ettirmek üzere ona): **"Şüphesiz ben kendimi şarap** (olacak üzümü) **sıkarken görüyorum!"** dedi.

Diğeri de: **"Muhakkak ben kendimi görüyorum ki, başımın üstünde bir ekmek taşıyorum da kuşlar ondan yiyor. Bize bunun te'vil** (ve tabir)ini **haber ver.**

Gerçekten de biz seni (iyi davranışlı ve rüya te'vilini iyi yapan) **muhsin kimselerden**

görmekteyiz." dedi.

37- (Yûsuf (Aleyhisselâm)) dedi ki: "Size (rüyanızda veya gerçek hayatta) kendisiyle rızıklandırılacağınız hiçbir yemek gelmez ki, mutlaka o size gelmeden önce ben size onun te'vilini(, mâhiyetini, şeklini, rengini ve ne zaman size ulaşacağını) haber vermiş olurum!

İşte size! Bu (şekilde rüyaların tabiri ve ileride olacıklara dâir gaybî konularla ilgili bilgilerim, kâhin ve müneccimlerin bilgisi kabilinden olmayıp), **Rabbimin bana** (İlham ve vahiy yoluyla kesinkes) **öğretmiş olduğu şeylerdendir.**

(Rabbim bana bu üstün ilimleri niye verdi biliyor musunuz? Çünkü) **muhakkak ben öyle bir toplumun** (putlara tapma esasına dayalı bâtil) **dinini** (başından beri hiç bulaşmadan tümüyle) **terk ettim ki, onlar Allâh'a inanmamaktaydılar ve onlar özellikle âhireti inkâr edenlerin ta kendileriydiler.**

38- Böylece ben babalarım İbrahim, İshâk ve Ya'kûb'un(; tevhid ve âhirete inanma esasına dayalı olan hak) **dinine hakkıyla uydum! Allâh'a hiçbir şeyi ortak koşmamız** (şeklinde bir bâtil inancı savunmak) **bizim** (gibi peygamberler) **için** (düşünülecek bir şey) **olamaz!**

(Ey muhatap!) **İşte sana! Bu** (tevhid inancı), **Allâh'ın** (bizzat) **biz** (peygamberler cemaatin)e **karşı ve** (bizim vasıtamızla) **insanlara karşı** (olan büyük bir lütfü ve) **fazlındandır. Lâkin insanların çoğu** (bu iyiliği bilip de, tevhide yönelerek) **şükretmezler.**

39- Ey benim iki hapis arkadaşım! (Sizin altın, gümüş ve demir gibi madenlerden yapıp taptığınız) ayrı ayrı bir sürü rabler mi (sizce) **daha iyidir, yoksa** (ilâhlık tek başına Kendisine mahsus olan) **O Vâhid ve** (karşısında kimsenin direnemeyeceği derecede Galip ve) **Kahhâr olan Allâh mı?**

40- Siz O'nu bırakıp da ancak sizin ve babalarınızın kendilerini ad olarak taktığı birtakım isimlere tapıyorsunuz ki(, böylece siz aklî ve naklî hiçbir delile dayanmaksızın kendiliğinizden ilâh olduklarını varsaydığınız birtakım kuru lafızlara tapmış oluyorsunuz, oysa) onlar(ın tapınılmaya lâayık tanrılar olduğu) hakkında Allâh hiçbir delil indirmem iştir. (Kime ilâh denilmesinin doğru olacağı ve neticesinde ona ibadet yapılacağı hususunda) **hüküm** (verme yetkisi) **ancak Allâh'a aittir! O** (da), **Kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir!**

İşte sana! Ancak bu (ibadetin sadece Allâh-u Te'âlâ'ya tahsisi), (aklî ve naklî tüm delillerle sabit olan) **dosdoğru dindir! Lâkin insanların çoğu** (bu delilleri anlamadıkları için neyin doğru neyin yanlış olduğunu) **bilmezler.**

41- Ey benim iki hapis arkadaşım! Şimdi sizin biriniz(in rüyasının tabirin)e gelince; o, (kısaca bir zaman içinde hapisten kurtulup, eski görevine dönerek) **efendisine şarap içirecek! Ama diğeri; o da asılacak ve kuşlar onun başında** (bulunan ette)n **yiyecektir,** (Doğru da söyleseniz, yalan da söyleseniz bir şey değişecek değildir. Zira) **kendisi(nin yorumu) hakkında hüküm istediğiniz o iş** (Allâh-u Te'âlâ tarafından) **kesinleştirilmiştir."**

42- (Hapisten çıkacağını anlayan kişi Yûsuf (Aleyhisselâm)a dışarıdan ne isteği olduğunu sorunca) o, ikisi içerisinden kendisinin gerçekten kurtulacak bir kimse olduğunu yakînen bildiği o kişiye: "Beni efendinin yanında (sahip olduğum tüm vasıflarla) **an!" dedi.**

Fakat şeytan o (hapisten çıka)na (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın durumunu) **efendisine**

anlatmasını unutturdu da bu nedenle o birkaç sene daha hapiste kaldı.

Hasen (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen bir hadîs-î şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah Yûsuf'a rahmet etsin! Eğer o (, hapisten çıkan arkadaşına); 'Efendinin yanında benden bahset!' demeseydi o kadar uzun süre hapiste beklemeyecekti!" (Taberî. Câmi'ul-beyân, no: 19319-19324, 7/221)

Sıkıntılardan kurtulmak için Allâh-u Te'âlâ'dan başkasından yardım istemek caiz. hatta "İyilik ve takva üzere yardımlaşın!" (Mâide Sûresi: 2) âyet-i kerimesinin hükmünce övgüye değer bir işken, Yûsuf (Aleyhisselâm)ın bundan dolayı siteme maruz kalması; Beyzâvî gibi birçok ulema tarafından şöyle izah edilmiştir: Kullardan yardım istemenin hükmü şahıslara göre değişir. Peygamberlerin makamına yakışan, ruhsatları terk edip azimle amelemdir. Kâ'b (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre; bu sözü söylediğinde Allâh-u Te'âlâ Yûsuf (Aleyhisselâm)a şöyle vahyetti: "Kardeşlerin seni öldürmek istediklerinde seni ölümden kim kurtardı?" Yûsuf (Aleyhisselâm): "Sen, yâ Rabbi!" dedi. "Seni kuyuya attıklarında kim kurtardı?" buyurunca: "Sen, yâ Rabbi!" dedi. "Peşine düşen o kadından seni kim kurtardı?" diye suâl buyurunca yine: "Sen, yâ Rabbi!" dedi. O zaman Allâh-u Te'âlâ: "Peki ya ne diye beni unuttun da bir insanı hatırladın?" buyurunca: "Yâ Rabbi! Bir kelime ki, dilim onu söyleyiverdi!" diye özür diledi. (Âlûsi)

Rivayete göre Cibril (Aleyhisselâm) hapiste Yûsuf (Aleyhisselâm)ı ziyaret edince Yûsuf (Aleyhisselâm) ona: "Ey peygamberlerin kardeşi! Ne oldu da seni günahkârların arasında görüyorum?" dediğinde o: "Ey temizlerin oğlu tertemiz kul! Âlemlerin Rabbi sana selam ediyor ve: 'İnsanlardan yardım isterken Benden utanmadı mı? İzzim Celâlim hakkı için elbette onu seneler boyu hapiste bekleteceğim!' buyuruyor." dedi. O: "Ama yine de benden razıdır, değil mi?" diye sorunca o: "Evet!" dedi. Yûsuf (Aleyhisselâm) da: "O zaman hiçbir şeyi önemsemem!" dedi. (Hâzin)

43- (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın hapisten kurtulması yaklaştığı sıra ilginç bir rüya gören) o (zamanın) **hükümdar**(ı rüya tabiri hususunda büyük bir ilme sahip olan kişileri toplayıp onlara) **dedi ki: "Şüphesiz ben yedi besili inek görüyorum ki çok zayıf yedi inek onları yemektedir, bir de yedi yeşil başakla (yedi tane) kupkuru olan diğerlerini! Ey ulu kişiler! Rüyam(ın yorumu ve ne getireceği) hakkında bana hüküm açıklayın! Eğer siz rüyayı tabir etmekte olan (ve bu hususta tecrübe kazanan) kimseler olduysanız(, bunu yapmanız gerekir)!"**

44- (Kralın bu talebi üzerine) o (toplulukta buluna)nlar: "(Bunlar) **demet demet karışık birtakım rüyalar(dır) ki, biz o (bâtıl) rüyaların te'vili (olmadığı için, onların ne anlama geldiği)ni asla bilen kimseler değiliz."** dediler.

45- Ama o ikisi içerisinden kurtulmuş olan ve (uzunca zamandan ibaret) bir topluluktan sonra hatırlamış bulunan o kişi:

"Onun te'vilini ben size haber verebilirim. Öyleyse hemen beni (hapishanede bulunan bilgili zâtın yanına) gönderin!" dedi.

46- (Zindanın yolunu tutan bu kişi Yûsuf (Aleyhisselâm)ın yanına geldiğinde dedi ki:) **"Ey Yûsuf! Ey (özü sözü dosdoğru) siddîk! (Rüyada görülen) yedi besili inek hakkında bize hüküm ver ki onları çok zayıf yedi inek yemektedir, bir de yedi yeşil başakla (yedi tane) kupkuru olan diğerleri(nin tabirini bize bildir)!"**

Ola ki ben (senin doğru yorumunla) insanlara dönerim de, belki onlar da (kendilerine yarayacak bu te'vili ve senin gibi faziletli bir zâtın hapishanedeki durumunu) bilirler. (Bu

da senin kurtuluşuna vesile olabilir!"

47- (Yûsuf (Aleyhisselâm)) dedi ki: **"Sürekli âdet(iniz) üzere yedi sene ekmeye devam edersiniz. Sonra da (o senelerde) yiyecek olduğunuz pek az şey dışında, neyi biçiyorsanız onu başağında bırakın(, tâ ki böcekler onları yiyemesin)!"**

48- İşte sana! Sonra bunun ardından (kuraklığı insanlara) çok zor(luk çıkaracak olan) yedi sene gelecek ki, onlar (tohumluk olarak) koruduğunuz pek az şey dışında, kendileri için biriktirdiğiniz şeyleri(n tümünü) yiy(ip bitir)eceklerdir.

49- İşte sana! Sonra bunun da ardından bir sene gelecek ki; insanlar onda yağmurla yardım olunacak ve yine onda (çok mahsule kavuşacaklarından, üzüm, zeytin ve susam gibi sıkılabilecek ürünleri) sıkacaklardır."

50- (Bu tabir kendisine ulaşan) o melik: **"(Çabuk) onu bana getirin!" dedi.**

(Hapisten kurtarılarak hükümdarın huzuruna çıkartılacağı haberini getiren) elçi ona **geldiği zaman(, oniki yıl kadar uzunca bir zaman hapis yattığı halde hemen çıkmaya yeltenmeyip, suçsuzluğu hakkında araştırma yapılarak herkes nezdinde temize çıkmasını istediği için): "Efendine dön de ona sor ki; ellerini çokça kesmiş olan o kadınların durumu neymiş? Gerçekten benim Rabbim onların (bana 'Hanımefendine itaat et!' derken hazırladıkları) hilelerini (hakkıyla bilen bir) Alîm'dir" dedi.**

İbni Abbâs ve İbni Mes'ûd (Radiyallâhu anhüm)den rivayete göre Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) buyurmuştur ki: "Allâh-u Te'âlâ kendisini bağışlasın; andolsun muhakkak ki ben, Yûsuf'a semiz ve zayıf sığırların tabiri sorulduğu zaman onun kendine de, iyiliğine de, sabrına da şaştım kaldım! Ben onun yerinde olsaydım beni (hapisten) çıkartmalarını şart koşmadıkça onlara hiçbir şey haber vermezdim! Allâh-u Te'âlâ kendisini bağışlasın; andolsun muhakkak ki ben, Yûsuf'a o elçi geldiği zaman onun kendine de, iyiliğine de, sabrına da şaştım kaldım! Ben onun yerinde olsaydım, onlardan evvel kapıya koşardım, lâkin o kendisi için bir özür olmasını (ve mağdur edildiğinin ortaya çıkmasını) istedi. Ben olsam bir mazeret (ortaya koymak için fırsat) aramazdım. Gerçekten de o hiç acele etmeyen halîm selîm bir zâttı!" (Taberî, Câmi'u'lbeân, no: 19408-19410, 7/233; Ahmed ibni Hanbel, el-Müsned, no: 8554,14/228)

Ulemânın beyanına göre; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in bu beyanları kendisinin tevazuunu ortaya koymaktadır. Yoksa kendisinin hilmi, tahammülü ve Allâh-u Te'âlâ'nın emrine de, halkın kabulünün kendisine bağlı olacağı işlere de verdiği önem, havas-avam hiçbir kimse nezdinde îzâha muhtaç olmayan bir hakikattir. (Alûsî)

51- (Elçi kendisine bu haberi getirince kral o kadınları huzuruna çağırarak) dedi ki: **"Siz gide gele hilekârca Yûsuf'u kendi nefsinden isterken durumunuz neydi(, hiç onda size karşı bir meyil buldunuz mu)?" Dediler ki:**

"Tenzih olsun Allâh'a! Biz onun aleyhine (konuşmamıza neden olacak) hiçbir fenalık (ve hainlik) bilmedik!"

(Bu durum karşısında kadınların kendisini göstereceğinden endişe eden) **Azîz'in hanımı (dayanamayıp) dedi ki:**

"Şimdi hak yerini buldu! / Gerçek ortaya çıktı! / Gide gele (peşini bırakmayıp) hilekârca onu kendi nefsinden ben istedim! Şüphesiz ki o (kendisinin suçsuzluğunu söylemesi hususunda) elbette doğru kimselerdendir."

52- (Yûsuf (Aleyhisselâm) kadınların bu cevabını kendisine getiren elçiye dedi ki:) **"İşte sana! Bu** (meselenin vuzûha kavuşması için ısrarcı olmam), **o** (Azîz) **bilsin diyedir ki, gerçekten ben ona gıyabında hainlik yapmadım ve muhakkak ki Allâh hâinlerin hilesini geçerli kılmayacak** (, bilakis iptal edip boşa çıkaracak)tır.

53- (Peygamberlerin Allâh tarafından korunma nimeti bir yana,) **yine de ben nefsimi**(, yaratılışı gereği kötülöklere meyletme vasfından) **temize çıkaramam.**

Gerçekten de (insana verilen) **nefis elbette** (Allâh-u Te'âlâ'nın koruması olmasa, şehvetlere meyletmek gibi) **kötü şeyleri çokça emredicidir. Lâkin Rabbimin acıması müstesnâ**(, çünkü bu rahmet onu kötü meyillerinden döndürebilir)!

Şüphesiz benim Rabbim (nefsine uyup da kötü işler yapanların tevbelerini çokça kabul ederek günahlarını bağışlayan bir) **Gafûr'dur**; (kullarına çok acıdığından, kimini günaha meyilden koruyarak, kimini de tevbeye muvaffak ederek rahmetine mazhar kılan bir) **Rahîm'dir."**

54- O (zaman) **hükümdar: "Kendisini bana getirin de onu kendi** (istişâreleri)m için **özel bir kimse yapayım!" dedi.** (Kralın bu fermanı üzerine Yûsuf (Aleyhisselâm) çabucak huzura getirildi.) **O** (Yûsuf (Aleyhisselâm)) **onunla konuşunca**(, onun doğru düzgün konuşmasına ve güzel cemaline hayran kalan kral):

"Gerçekten de sen bugün bizim yanımızda büyük bir mertebe sahibisin ve (her hususta güvenimize mazhar olan) **emin bir kişisini / (Çekindiğın her şeyden) güvenliğe kavuşmuş bir kişisin! / "dedi.**

55- O: "Beni bu toprağın hazineleri üzerine (memur) **tayin et! Şüphesiz ki ben** (onları, hak etmeyenlerden) **çok iyi koruyan ve** (harcama yöntemleriyle, mevsimlerin neler getireceğı gibi iktisat konularını) **çok iyi bilen bir kimseyim!" dedi.**

56- (Habîbim!) **İşte sana! Biz Yûsuf'a o toprakta böylece** (eşı benzeri görölmemiş bir) **imkân** (ve iktidar) **verdik ki, o oradan dilediğı mekânda yerleşebiliyordu.**

Biz (saltanat ve zenginlik gibi tüm nimet ve) **rahmet(ler)imizi** (üstün hikmetimiz gereğı) **dilediğimize** (dünyada da) **eriştiririz. Zaten Biz** (iman ve takvada sebat ederek güzel davranışta bulunan) **o muhsin kulların ecrini zayi etmeyiz!** (Bilakis dünyada da, âhirette de mükâfatlarını tastamam veririz!)

57- Hele bir de âhiret ecri, o iman etmiş olanlar ve (şirkten de tüm günahlardan da) **hakıyla sakınmakta bulunmuş olanlar için elbette** (dünya mükafatından) **daha iyidir.**

58- (Ken'ân ilinde büyük bir kuraklığa maruz kalan) **Yûsuf'un kardeşleri** (babalarının teşviki üzerine yola çıkarak Mısır'a) **geldi(ler) de hemen onun huzuruna girdiler.**

O(, kuvvetli zekâsıyla) **derhal onları tanıdı, oysa onlar** (aradan geçen uzun müddetin verdiğı unutkanlıkla) **onu tanımayan kimselerdi.**

59- O onları(n geldikleri gayeyi yerine getirmek üzere, yüklerini bağlayıp) **hazırlanacak ihtiyaçlarıyla** (kendilerini) **teçhiz edince dedi ki: "(Siz) babanızdan** (bir) **olan kardeşiniz** (bulunduğunu söyleyerek, onun için de bir hisse istiyorsunuz. Öyleyse ken disin)! **bana getirin!**

Görmüyor musunuz ki şüphesiz ben (her bir kardeşinize ayrı ayrı) **ölçüyü iyice tamamlıyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim!**

60- Ama eğer onu bana getirmezseniz, artık sizin için benim yanımda ölçülecek bir

rızık yoktur. (Bu durumda benden ikram beklemeyin,) **hatta bana yaklaşmayın!"**

61- Dediler ki: "Muhakkak biz gide gele(, döne dolaşa) hileye başvurarak onu babasından isteyeceğiz. Ve (inaniyoruz ki) şüphesiz biz elbette (bunu) yapacak (güce sahip) kimseleriz."

62- (Yûsuf (Aleyhisselâm) ölçü ve tartıyla görevli) uşaklarına dedi ki: "(Bunların erzak almak için verdikleri) sermâyelerini (onlardan habersizce) yüklerinin içerisine koyun, ola ki onlar ailelerine döndüklerinde (eşyalarını açınca) bunu (gördükleri zaman iyiliğimizi) anlarlar da belki onlar (kardeşlerini alıp bize geri) dönerler!"

63- Babalarına döndükleri zaman: "Ey babamız! (Kardeşimiz Bünyâmin'i hükümdara götürmezsek, bugünden sonra) ölçülecek rızık bizden engellen(eceğine dâir karar veril)di.

Öyleyse (bir dahaki sefer) bizimle birlikte kardeşimizi gönder de (onun sayesinde bolca) ölçek alalım. Gerçekten de biz elbette onu özellikle koruyacak kimseleriz!" dediler.

64- O(nları dinleyen Ya'kûb (Aleyhisselâm)): "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşine karşı size güvendiğim gibi güvenebilirim! (Siz evvelce de bu güvenimi sarsmıştınız, artık size de korumanıza da gü venmiyorum. Ancak mecburiyetten dolayı onu sizinle göndermeyi kabul ediyorsam da, korunmasını size değil sadece Allâh-u Te'âlâ'ya ısmarlıyorum.) Allâh koruyucu olarak (sizden de, herkesten de) daha hayırlıdır.

Zaten acıyanların en merhametlisi ancak O'dur! (Artık O'nun bana iki musibeti bir anda yaşatmayacağını umuyorum!)" dedi.

65- Eşyalarını açtıkları zaman, (rızık alma karşılığında bıraktıkları) sermâyelerini kendilerine geri verilmiş olarak buldular ve (bunu görünce): "Ey babamız! Biz (bundan başka) ne (iyilik) arıyoruz? İşte şu, bize geri verilmiş olan sermâyemiz! (Artık yeni bir sermâye hazırlamaya da bir lüzum olmadan bununla gideriz,) böylece ailemize yiyecek getiririz, kardeşimizi de koruruz ve (kendi develerimizin yüküne ilâveten) bir deve yükü ölçülmüş azık artırmış oluruz. İşte sana! Bu (getirdiğimiz erzak) ise (bizim ihtiyacımızı görmeyecek kadar) pek az bir azıktır(, dolayısıyla bizim bir an evvel erzak temini için yola çıkmamız lâzım) !" dediler.

66- O(nların bu sözü üzerine babaları): "Size (hep birlikte) kuşatılma yapılması (neticesinde topluca helake uğratılmanız) hâriç, elbette onu bana mutlaka getireceğinize dair yemin ederek siz bana Allâh tarafından (sizi bağlayacak) kuvvetli bîir söz verinceye kadar Onu sizinle birlikte asla göndermeyeceğim!" dedi. Onlar ona (istediği şekilde) güvenli sözlerini verince o(, Allâh-u Te'âlâ'ya olan tevekkülünü arz etmek, onları da yeminlerinde durmaya teşvik etmek üzere):

"Söylemekte olduğumuz bu şey(i nasıl gözeteceğimiz)e karşı Allâh (hakkıyla şahit olan bir) Vekil'dir." dedi.

67- O (onları topluca göndermeye karar verince, kendilerini nazardan korumak için nasihat etmek üzere):

"Ey oğullarım! (Mısır'a) tek bir kapıdan girmeyin! Ayrı ayrı kapılardan girin! Ben (bu tedbiri emrederek) Allâh'tan (gelecek kaza ve kaderle ilgili) hiçbir şeyi sizden defedemem. (Her konuda mutlak manada yetki ve) hüküm ancak Allâh'a aittir. Ben

(yaptığım ve bıraktığım her işte) **ancak O'na (güvenip) tevekkül ettim! Tevekkül edenler de ancak O'na tevekkül etsin(ler)!" dedi.**

Müfessirlerin cumhuruna göre; Ya'kûb (Aleyhisselâm) güzelliklerinden ve süslü kıyafetlerinden dolayı oğullarına nazar degeceğinden endişelenerek onlara şehre birlikte girmemelerini emretti. İlk gidişlerinde tanınmadıkları için babaları bu hususta hassas davranmamıştı. Fakat kardeş oldukları bilinip arkalarından Mısır'da şöhretleri yayılınca Ya'kûb (Aleyhisselâm) onları göz isabetinden korumayı hedefledi. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezhebine göre; göz ve nazar haktır. Şöyle ki; bir insan bir şeye beğenerek baktığı zaman, Allâh-u Te'âlâ dilerse o bakılan şeyde bir eksiklik ve bozukluk yaratabilir. Nitekim İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu "Göz haktır! Kaderle yarışacak bir şey olsaydı, elbette göz onu geçerdii!" (Müslim, Selâm: 16, no:2188,4/1719, Buhâri, Tıbb:35, no: 5408, 5/2167)

Yine hadîs-i şerifte: "Şüphesiz ki göz, insanı mezara, deveyi de kazana sokar!" (Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-evliyâ: 7/90: Kurtubi: 9/231; Âlûsî: 13/15) buyrulmuştur ki, bu da nazarın ölüme bile sebebiyet verebileceğini beyan etmektedir.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) torunları Hasen ve Hüseyin (Radiyallâhu anhümâ)yı şeytandan, zehirli haşarattan ve kötülük isabet ettiren gözden Allâh'ın tastamam kelimelerine sığdırır ve: "Babanız İbrahim (Aleyhimesselem)da, bu kelimelerle İsmail ve İshâk (Aleyhimesselem)ı Sığındırırdı!" (Buhâri, Enbiyâ: 12, no: 3191,3/1233) buyururdu.

68- Ne zaman ki onlar (Mısır'a varıp) babalarının kendilerine emrettiği (farklı farklı) yer(ler)den girdiler, oysa (şu bir gerçek ki) bu (girişleri), Allâh'tan (gelecek) hiçbir şeyi kendilerinden savuşturacak değildi. Lâkin (bu,) Ya'kûb'un içinde(ki şefkat ve merhametten kaynaklanmış) olan bir dilekti ki, o onu açıkla(madan durama)dı. Biz kendisine (vahiyleri) öğrettiğimiz için şüphesiz ki o, elbette pek büyük bir ilim sahibiydi. (Bu cümleden olarak sakınmanın kaderi defedemeyeceğini kendilerine bildirdi.) Lâkin insanların çoğu (kaderin sırrını) bilmezler (de, tedbirin takdiri bozacağını zannederler).

69- (Kardeşler hep birlikte) Yûsuf'un huzuruna girdiklerinde kardeşi (Bünyâmî)ni kendisine kattı ve (gece baş başa kaldıklarında ona)! "Şüphesiz ki senin (o kaybına yandığın) kardeşin benim ben! Artık sen onların (geçmişte bize) yapmakta bulunmuş oldukları şeyler yüzünden felâkete uğramış gibi mahzun olma!" dedi.

Rivayete göre; Yûsuf (Aleyhisselâm) onları ağırlarken ikişer ikişer oturttu, Bünyâmîn tek kalınca ağlamaya başladı ve: "Kardeşim Yûsuf sağ olsaydı, elbette o da benimle birlikte otururdu!" dedi. O zaman Yûsuf (Aleyhisselâm) onu kendi sofrasına oturttu ve: "Geceleyin her iki kişi birlikte kalacak, bunun ikincisi olmadığı için o benimle kalır!" dedi. Sonra Bünyâmîn'e dönerek; "Helak olan kardeşinin yerine benim senin kardeşin olmamı ister misin?" deyince o: 'Senin gibi kardeşi kim bulabilir? Ama seni ne Ya'kûb ne de Râhîl doğurmadı ki!' deyince Yûsuf (Aleyhisselâm) ağlayarak kalkıp onu kucakladı ve gerçeği ona açıkladı. (Beyzâvî)

70- O(, yüklerini bağlayıp) onları hazırlanacak ihtiyaçlarıyla donatınca, (kardeşi Bünyâmîn'i yanında tutmak için hükümdara âit bir) su kabını kardeşinin yükü içine koy (dur)du, (Kervan yola çıktıktan) sonra bir tellâl: "Ey kabile! Şüphesiz siz elbette hırsız

kimselersiniz!" diye seslendi.

71- Onlar o (hükümdarın kabını arayan) kişilere yöneldiler de: "Neyi bulamıyorsunuz?" dediler.

72- Onlar dediler ki: "Biz hükümdarın su (içtiği ve kendisiyle ölçüm yaptığı altın) ölçüğünü bulamıyoruz!

Onu getirene bir deve yükü (mükâfat) vardır. (Tellâl dedi ki: Bu yüzden ben töhmet altında kaldım, ama) bu(la)na (vaad edilen ödülün verileceğine) ben de kefilim!"

73- Onlar: "Allah'a yemin olsun; elbette muhakkak siz bilmişsinizdir ki biz bu toprakta fesat çıkaralım diye gelmedik ve biz hırsız kimseler olmadık!" dediler.

74- (Yûsuf (Aleyhisselâm)ın memurları:) "Peki eğer siz yalancı kimseler olduysanız, bunun (çalınmasının sizin şerî'atınızdaki) cezası nedir?" dediler.

75- Onlar da: "Bunun cezası; o (çalınan mal) kimin yükünde bulduysa, işte o kişinin kendisi(nin köle edilmesi) onun cezasıdır!

İşte sana! Biz (hırsızlık yaparak) zulüm işleyenleri böyle (feci bir ceza ile) cezalandırmaktayız." dediler.

76- Derken (teftişle görevli kişi, o kabı kendilerinin koyduğu şüphesini uyandırmamak için teftişe, Yûsuf (Aleyhisselâm)ın öz) kardeşinin kabından / yükünden / evvel onların kaplarıyla / yükleriyle / başladı da sonra onu kardeşinin kabından / yükünden / çıkardı.

(Habîbim!) İşte sana! (Kardeşini yanında alıkoyabil-mesi için) Biz Yûsuf'a böyle (acayıp) bir çare öğrettik.

Allâh'ın (, hükümdara aynı hükmü verdirmeyi) dilemesi hâriç o, melikin (hırsızlara uyguladığı) hükmünde kardeşini (yanında) alıkoyabilecek değildi.

Biz (Yûsuf (Aleyhisselâm) hakkında olduğu gibi,) dilediğimizi (ilim hususunda) üstün derecelere yükseltiriz.

Her ilim sahibinin üzerinde daha iyi bilen biri vardır! / Her ilim sahibinin fevkinde (her şeyi hakkıyla bilen Allâh-u Te'âlâ gibi bir) Alîm vardır! /

77- Onlar (Bünyâmîn'in hırsızlıkla ithamı karşısında şaşırıp kalınca. Öz kardeşi olan Yûsuf (Aleyhisselâm)ın da evvelce böyle bir suça bulaştığını imâ etmek üzere): "Eğer o hırsızlık yaptıysa, gerçekten daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı! (Dolayısıyla bunun da hırsızlık yapması yadırganmaz.)" dediler. Yûsuf bu (ifadeden duyduğu şiddetli huzursuzluğu)nu içerisinde gizledi de, onu kendilerine (ne sözüyle, ne de davranışıyla) açıklamadı ve (kendi kendine): "(Hırsızlık suçlamasında) konum olarak siz daha kötüsünüz! (Babanızdan kardeşinizi çaldınız, sonra da suçu başkalarına attınız!) Sizin (bizim hakkımızda) anlatmakta olduklarınızı(n böyle olmadığını) hakkıyla bilen ancak Allâh'tır!" dedi.

Ulemâ, kardeşlerinin Yûsuf (Aleyhisselâm)a nispet ettikleri hırsızlığın ne olduğu hakkında ihtilaf etmişlerdir. İmam-ı Mücâhid (Rahimehullah) şöyle anlatmıştır; bana ulaşan nakle göre Yûsuf (Aleyhisselâm)ın başına gelen ilk bela halası tarafından olmuştu ki o, İshâk (Aleyhisselâm)ın en büyük çocuğuydu, bu itibarla babasının kemeri ona intikal etmişti, çünkü nübüvvet hanesi o kemere yaşbüyüklüğüne göre vâris oluyorlardı. Yûsuf (Aleyhisselâm)ı büyüten halası, Yûsuf (Aleyhisselâm)ı sevdiği kadar hiç kimseyi

sevmiyordu. Yûsuf (Aleyhisselâm) büyüyünce babası Ya'kûb (Aleyhisselâm)ı onu çok özledi ve kardeşine gelerek Yûsuf'u kendisine teslim etmesini istedi de o, birkaç gün daha yanında kalmasını teklif etti. Ya'kûb (Aleyhisselâm) yanından ayrılır ayrılmaz hemen o kemeri alıp, elbiselerinin içerisinde Yûsuf (Aleyhisselâm)ın beline bağladı ve: "Babam İshâk'ın kemerini kaybettim!" diyerek herkesin aranmasını istedi. Kemer Yûsuf (Aleyhisselâm)ın belinde çıkınca, kanun gereği Yûsuf (Aleyhisselâm) onun yanında bırakıldı. Böylece o vefat edinceye kadar Ya'kûb (Aleyhisselâm) çocuğu hakkında hiçbir tasarrufta bulunamadı.

Sa'id İbni Cübeyr ve Katâde (Radiyallâhu anhuma)dan rivayete göre; annesinin babası puta tapmaktaydı. Yûsuf (Aleyhisselâm) gizlice onu alıp kırdı ve çöplüğe attı.

Süfyân İbni Uyeyne (Radiyallâhu anh)dan gelen bir rivayete göre evde bulunan bir tavuğu alıp fakire vermişti. Vehb (Radiyallâhu anh)dan nakledildiğine göre; sofrada bulunan yemeklerin bir kısmını fakirler için saklardı. (Taberi. no: 19607,19610, 7/265)

İbnü'l-Enbâri (Rahimehullâh)ın beyanı vechile; bu rivayetlerde anlatılanların hiçbirinde hırsızlıkla ithamı mucip bir durum söz konusu değilse de, görünüş itibarıyla hırsızlığa benzediğinden kızgınlık anında kardeşleri onu böylece ayıpladılar. (Beyzâvî; Nesefî; Hâzin; Alûsî)

78- (Bunun üzerine) onlar (Yûsuf (Aleyhisselâm)ı merhamete sevk etmek üzere): "Ey Azîz! Gerçekten de onun, (kendisinden ayrılığa dayanamayacak derecede) çok ihtiyar ve pek büyük bir babası var! O halde sen onun yerine bizim birimizi (esir olarak) al! Gerçekten de biz seni (bize karşı) iyilik eden kimselerden görmekteyiz! (Artık üzerimize iyiliğini tamamla!)" dediler.

79- O(nları dinleyen Yûsuf (Aleyhisselâm)) : "Eşyamızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymamızdan Allâh'a sığınırız! O takdirde gerçekten de biz (sizin şer'atınıza göre) elbette zâlim kimseleriz!" dedi.

80- Onlar (isteklerine icabet edilmediğini görerek) ondan iyice ümit kestikleri zaman, (babalarına ne cevap verecekleri hususunda) fısıldaşarak istişare edenler halinde (insanlardan) ayrıldılar. (İstişare neticesi Bünyâmîn'i bırakıp topluca dönme kararı çıkınca) büyükleri dedi ki: "Siz gerçekten bilmediniz mi ki; muhakkak babanız size karşı Allâh'tan (yeminlerle teminat altına alınmış) kuvvetli bir söz almıştı, daha önce de Yûsuf(u korumanız) hakkında (sizden aldığı sözü gözetme konusunda) ne kadar kusur işlemiştiniz? Artık (verdiğim söz gereği) babam (bu konuyu duyup da kendisine dönmem için) bana izin verinceye ya da Allâh (kardeşimi kurtararak) benim (bu sözü bozmadan buradan ayrılmam) için hüküm verinceye dek ben bu yerden asla ayrılmayacağım!

Zaten hüküm verenlerin en hayırlısı ancak O'dur! (Zira O, ancak hak ve adaletle hükmeder.)

81- Babanıza dönün de deyin ki: 'Ey babamız! Gerçekten senin oğlun hırsızlık yaptı. Biz (çalınan kabın onun yükünden çıktığını görerek) bilmemizden başka bir suretle (onun bunu çalmasına gözümüzle) şahit olmadık!

Zaten biz (gerçekten çalıp çalmadığı, ya da sana söz verirken onun hırsızlık yapacağı gibi) gayb(a ait konular)ı koruy(up kollay)an kimseler değiliz!

82- (İstersen) kendisinde bulunduğumuz o şehre de, aralarında (buraya doğru)

yöneldiğimiz o kabileye de sor(abilirsin)! Gerçekten de biz elbette doğru sözlü kimseleriz! (İşte böylece ağabeyleri onlara bir yol gösterdi. Fakat kendisi orada kaldı.)"

83- O(nlardan bu haberi alan Ya'kûb (Aleyhisselâm)):

"Doğrusu nefisleriniz sizin için (istediğiniz) bir işi süslemiş. (Yoksa o hükümdar, çaldığına karşılık hırsızın esir edilme hükmünü nereden bilecek?) **Artık** (kaza ve kadere itirazsız) **güzel bir sabır** (her şeyden iyidir)! **Umulur ki Allâh bana onları topluca getirir. Şüphesiz ki O,** (hem benim, hem de onların ne durumda olduğumuzu hakkıyla bilen) **Alîm de;** (üstün hikmeti gereği, bazen bela, bazen nimet veren) **Hakîm de ancak O'dur!" dedi.**

84- Derken o onlardan yüz çevirdi ve:

"Ey Yûsuf'a karşı olan şiddetli üzüntüm (, neredesin gel! Şimdi tam senin zamanın)!" dedi.

Üzüntüden iki gözü de beyazladı (ve bir şey göremez oldu). **Artık o**(, çocuklarına karşı) **öfke dolu biriydi. / Üzüntü doluydu. /** (Ama bunu içinde saklıyordu.)

Bazı câhiller Ya'kûb (Aleyhisselâm)ın oğluna karşı bu kadar düşkünlüğünü ve gözlerini kaybedecek derecede ağlamasını peygamberlik makamına yakıştıramamışlarsa da iş, bu câhillerin anladığı gibi değildir. Zira bir kulun başına gelen bir musibeti Rabbine şikâyet etmesinden daha doğal bir şey olamaz. Ama sâir insanlar bu şikâyeti birbirlerine de yapabilirler, peygamberler ise sadece Rablerine arz edebilirler. Bir peygamberin de sâir insanlar gibi üzülmeye ve ağlamaya hakkı vardır. Nitekim Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) oğlu İbrahim'in vefatı nedeniyle ağlamış ve: "Şüphesiz göz yaşarır, kalp de üzüdür, ama biz Rabbimizin razı olmayacağı şeyleri söylemeyiz. Ey İbrahim! Biz senden ayrıldığımız için elbette üzgün kimseleriz!" (Buhâri. Cenâiz 42, no: 1241.1/439) buyurmuştur. Yasak olan ve kınanan ise feryâd-u figan etmek, ağıt yakmak, yüzleri ve göğüsleri tokatlamak ve elbiseleri parçalamaktır. Ya'kûb (Aleyhisselâm)ın bu ağlayışı evlat açısından ziyade onun hangi din üzere bulunduğu merakındandır. Nitekim rivayete göre; kavuştukları vakit Yûsuf (Aleyhisselâm) ona: "Babacığım! Kıyamet günü buluşacağımızı bilmiyor muydun da, gözlerini kaybedecek kadar ağladın?" diye sorunca Ya'kûb (Aleyhisselâm): "Bilmez olur muyum, lâkin ben, sen İslâm'dan ayrılırsın da âhirette de buluşamayız diye endişemden ağladım!" dedi.

Hasen (Radyallâhu anh) şöyle anlatmıştır: "Yûsuf (Aleyhisselâm)ın, babasının koynundan ayrılışıyla, tekrar buluştukları güne kadar geçen seksen senelik zaman zarfında Ya'kûb (Aleyhisselâm)ın gözlerinin yaşı dinmemiştir. Oysa o gün Allâh katında Ya'kûb (Aleyhisselâm)dan daha değerli bir kul yeryüzünde bulunmuyordu." (Taberi, no: 19739, 7/284; Hâzin, Neseffî, Beyzâvî)

85- Onlar (babalarının devamlı Yûsuf'u sayıkladığını görünce): **"Allâh'a yemin olsun ki; sen sürekli Yûsuf'u anıp duruyorsun. Neticede ya kendini eritecek derecede hasta olacaksın, ya da (ölerek) helak olanlardan olacaksın!" dediler.**

86- O dedi ki: "(Ben derdimi ne size, ne de başkalarına anlatmıyorum ki beni teselliye kalkışıyorsunuz!) **Ben** (dayanılamayacak derecede ağır olduğu için) **dağıtılarak paylaşılması gereken kederimi ve üzüntümü ancak Allâh'a şikâyet ediyorum! Ve ben sizin bilmemekte olduğunuz şeyleri Allâh tarafından biliyorum** (ki buna göre; Yûsuf hayattadır ve Allâh-u Te'âlâ benim onunla buluşacağıma dâir ümidimi boşa çıkarmayacaktır)!"

87- Ey oğullarım! Gidin de tüm duyularınızla (dikkat kesilerek) Yûsuf ve kardeşin(in durumlarıyla ilgili haberler)den biraz araştırma yapın! Allâh'ın rahmeti(yle kulunu darlıktan çıkarıp rahata erdirmesi)nden ümit kesmeyin! Şüphesiz şu bir gerçek ki; o (Rablerinin sonsuz nimetlerine boğulduklarını inkâr eden) kâfirler toplumundan başkası Allâh'ın rahmetinden ümit kesmez!"

Rivayete göre; Ya'kûb (Aleyhisselâm) yirmi dört sene kadar Yûsuf (Aleyhisselâm)ın sağ mı ölü mü olduğunu bilmeden yaşadı. Bir ara ölüm meleğini görünce ona: "Sen kimsin?" dedi. O: "Ben ölüm meleğiyim!" deyince Ya'kûb (Aleyhisselâm): "Ya'kûb'un İlâhı hakkı için söyle bana, Yûsuf'un canını aldın mı?" diye sordu. O: "Hayır!" deyince işte o zaman Ya'kûb (Aleyhisselâm) bu âyet-i kerîmede belirtildiği üzere kardeşlerini onun peşine yolladı, (Âlûsî)

88- Bunun üzerine onlar (yola çıkararak Yûsuf (Aleyhisselâm)ın yanına varıp) onun huzuruna girdiklerinde:

"Ey Aziz! Bize de, ailemize de (son derece kıtlık ve açlıktan dolayı) zarar (ve sıkıntı) dokundu. Biz ise (tüccarlar tarafından) reddedile(cek kadar değersiz ola)n bir sermayeyle (huzuruna) geldik. Artık sen (sermâyemizin yetersizliğine bakmayıp) bizim için ölçeği eksiksiz tamamla ve bize (ayrıca) bağışta bulun! Şüphesiz ki Allâh çokça bağış yapanları mükâfatlandıracaktır" dediler.

89- O(nların bu tarizlerine karşı taarruza geçen Yûsuf (Aleyhisselâm)): "Hani siz (yaptığınız işin fenalığını bilmeyen) câhil kimselerken Yûsuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı bildiniz değil mi? (Yoksa bunun vebali hakkındaki cehaletiniz hâlâ sürüyor mu?)" dedi.

Ebû Ferve (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre; Ya'kûb (Aleyhisselâm) Bünyâmîn'i yanında alıkoyan Yûsuf (Aleyhisselâm)a: "Allâh'ın dostu İbrahim'in oğlu, Allâh'ın kurbanı İshâk'ın oğlu, Allâh'ın kulu Ya'kûb'dan, Mısır hükümdarına! Biz öyle bir hâne halkıyız ki, belâlar bize ismarlanmıştır. Dedem İbrahim'in elleri ayakları bağlanarak ateşe atıldı, ama Allâh ateşi ona esenlik ve serinlik yaptı. Babama gelince onun da elleri ayakları bağlanıp ensesine bıçak dayatıldı, ama Allâh onu kurtardı. Benim de en sevdiğim bir oğlum vardı, kardeşleri kıra götürdü sonra kana bulanmış gömleğini bana getirdiler ve: 'Onu kurt yedi!' dediler. Buna ağlamaktan gözlerim görmez oldu. Sonra onun anneden bir kardeşi vardı ki, ben onunla teselli oluyordum, onu da sen hırsızlıkla itham ederek hapsedtin. Biz Ehl-i Beytiz! Ne hırsızlık yaparız, ne de hırsız doğururuz! Eğer onu bana iade edecek olursan, ne a'lâ! Değilse sana öyle bir beddua ederim ki, yedi nesline ulaşır!" diye mektup yazdı. Yûsuf (Aleyhisselâm) babasının mektubunu okuyunca şiddetle ağlamaya başladı, sabrı azaldı ve kendisini kardeşlerine açıklayamadan duramadı. (Hâzîn)

90- Onlar (hiç beklemedikleri bir kelâma muhatap olunca): "Gerçekten sen, hakikaten Yûsuf sen misin?" dediler. O da: "Ben Yûsuf'um, işte bu da kardeşim! Gerçekten Allâh (ayrılıktan sonra buluşturarak) bize (büyük bir) lütufta bulunmuştur. Şüphesiz bir hakikattir ki; her kim (haramlardan) iyice sakınır ve (belâlara karşı) sabırlı olursa, muhakkak ki Allâh (iyi amellerde bulunan) o muhsin kimselerin mükâfatını zayi etmez!" dedi.

91- Onlar (bu durum karşısında Yûsuf (Aleyhisselâm)ın üstünlüğünü itirafa mecbur kalınca): "Allâh'a yemin olsun ki; elbette Allâh seni (takva, sabır, saltanat, ilim ve hilim gibi meziyetlerle) bize karşı seçmiştir. Oysa biz gerçekten kasten günah işleyen

kimseler olmuşuz!" dediler.

92- O da dedi ki: "Bugün size hiçbir kınama yoktur! Allâh sizi bağışlasın! Zaten acıyanların en merhametlisi ancak O'dur! (O'nun dışındaki merhamet sahipleri, en azından vicdanlarında hissettikleri rûhânî acıyı giderme gibi bir zararı savuşturmaya mebnî olarak acırlar. Allâh-u Te'âlâ ise hiçbir nedene dayalı olmadan merhamet eden tek Zât'tır!)

93- İşte benim bu gömleğimi götürün ve onu babamın yüzü üzerine bırakın da, çok iyi gören bir kimse olursun! Böylece siz tüm ailenizle birlikte bana gelin!"

Dahhâk ve Mücahid (Rahimehumellâh) gibi müfessirlerden nakledildiğine göre; cennet dokuması olan bu gömlek çıplak olarak ateşe atıldığında Cibril (Aleyhisselâm) tarafından İbrâhîm (Aleyhisselâm)a giydirilmişti ve onun yanında kalmıştı. Daha sonra oğlu İshâk, onun ardından da torunu Ya'kûb (Aleyhisselâm)a intikal etmişti Yûsuf (Aleyhisselâm) büyüyünce nazardan korunması için Ya'kûb (Aleyhisselâm) onu gümüşten bir kaba yerleştirip başını bağlayarak nüsha(; muska) gibi Yûsuf (Aleyhisselâm)ın boynuna takmıştı ki, kuyuya atılınca kadar Yûsuf (Aleyhisselâm) onu hiç bırakmadı. Yûsuf (Aleyhisselâm) kuyuya çıplak olarak atılınca Cibril (Aleyhisselâm) o gömleği ona getirip giydirdi. Vakti zamanı gelince Cibril (Aleyhisselâm) tekrar gelerek o gömleği babasına göndermesini emretti Çünkü o gömlekte cennet kokusu vardı, hangi hastaya sürülse mutlaka o anda şifa bulurdu. (Hâzin, Nesefî, Beyzâvî. Âlûsî)

94- (Oğullarının bulunduğu) o kabile (Mısır'dan) ayrıldığı zaman babaları (Ya'kûb (Aleyhisselâm) yanında bulunanlara): "Gerçekten ben elbette Yûsuf'un kokusunu (yakınımda) bulmaktayım. Beni (aşırı yaşlılıktan) akıl zafiyetine nispet etmeyecek olsanız(, bu hissimi tasdik ederek, siz de onun çok yakın bir yerde olduğuna kanaat getirirdiniz)!" dedi.

95- O(rada ola)nlar: "Allâh'a yemin olsun ki; gerçekten de sen elbette eski yanılığındasın (da, Yûsuf'a karşı aşırı sevginden dolayı dâima onu anmaktasın ve tekrar kavuşacağına umut bağlamaktasın)!" dediler.

96- O (gömleği getiren) müjdecî gelince onu (Ya'kûb (Aleyhisselâm)ın) yüzünün üzerine bıraktı da, o hemen çok iyi gören bir kimseye donüverdi. O (zaman yanında bulunanlara):

"Ben size: 'Şüphesiz ki ben sizin bilmemekte olduğunuz şeyleri Allâh tarafından biliyorum (ki, bunlardan biri de Allâh-u Te'âlâ'nın Yûsuf'a kavuşacağıma dair ümidimi boşa çıkarmayacağıdır)!' dememiş miydim?" dedi.

97- Onlar: "Ey babamız! (Allâh-u Te'âlâ'dan) bizim için günahlarımızın bağışlanmasını iste! Gerçekten de biz kasten günah işleyen kimseler olduk!" dediler.

98- O da (affedilmeleri için yapacağı duayı kabul saati olan cuma gecesinin seher vaktine tehir ettiğini bildirmek üzere): "Yakında sizin için Rabbime istiğfar edeceğim. Şüphesiz ki O, (pişman olanı çokça bağışlayan) ğafur da, (tevbe edene hakkıyla merhamet eden) Rahîm de ancak O'dur!" dedi.

99- Nihayet (Ya'kûb (Aleyhisselâm) eşiyle birlikte tüm ailesini alıp yola çıktı, böylece onlar kendilerini şehir dışında karşılamaya çıkan) Yûsuf'un huzuruna girdikleri zaman o,

babasıyla annesini kendisine kat(ıp kucakla)dı da:

"İnşâallâh (kıtılıktan ve istenmedik tüm şeylerden) **emin kişiler olarak** (buyrun) **Mısır'a girin!" dedi.**

100- Böylece (şehre girdiklerinde) **babasıyla annesini o** (kendisine özel çok değerli) **taht üzerine yükseltti de, onlar** (oğullarıyla birlikte selâmlamada bulunmak üzere) **ona secde ediciler olarak** (yere) **kapandılar.** (O zaman Yûsuf (Aleyhisselâm)) dedi ki: **"Ey benim babam! İşte bu, benim daha önceki rüyamın te'vil** (ve tabir)idirdir!

Muhakkak Rabbim onu (gerçeğe uygun olarak tecelli eden) **bir hak yapmıştır. Zaten O beni hapisten çıkardığında da, şeytan benimle kardeşlerimin arasında bozgunculuk** (ve kışkırtma) **yaptıktan sonra** (hep birlikte) **sizi çölden getirdiği** (bu gün(ümüz)de de **gerçekten bana** (çok büyük) **iyilik yapmıştır. Şüphesiz benim Rabbim** (kullarca gizli kapalı olan tüm konuları hakkıyla bilendir ve yaratıklara göre ne kadar zor gözükse de) **dilediği şeylere Latif 'dir** (ki, böylece isteklerini, hiçbir engelle karşılaşmaksızın irâdesi doğrultusunda gerçekleştirir ve irâdesini her şeye nüfuz ettirerek lütfunu tecelli ettirir)!

Muhakkak ki O, (yaratma ve yönetmeyle alâkalı tüm menfaatleri hakkıyla bilen) **Alîm de,** (her şeyi vakti vaktinde ve yerli yerinde yapan) **Hakîm de, ancak O'dur!**

Müfessirler Yûsuf (Aleyhisselâm)ın rüyasıyla tevilinin çıkması arasında gecen müddetin ne kadar olduğu hakkında birkaç görüş üzere ihtilaf etmişlerse de, Hasen (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre; Yûsuf (Aleyhisselâm) onyediyedi yaşındayken kuyuya atılmış, köle olarak kaldığı, hapiste bulunduğu ve saltanat sürdüğü süre seksen seneyi bulmuş, daha sonra babası ve kardeşleriyle buluşmasının ardından da yirmi üç sene yaşamış ve nihayet yüz yirmi yaşında vefat etmiştir. Rivayete göre Ya'kûb (Aleyhisselâm) ve zürriyeti Mısır'a girerken kadınlı erkekli yetmiş iki kişiydiler. Mûsâ (Aleyhisselâm) ile birlikte Mısır'dan çıktıklarında ise sadece eli silah tutan erkekleri altıyüzbin beşyüz yetmiş küsur kişi idi. O gün neslin tamamı ise bir milyon yüz bine ulaşmıştı.

Anne-babasının kendisine secde etmesinin şekli hakkında birkaç görüş varsa da, zahir olan görüş, alın üzere yapılan secdedir ki bu, meleklerin Âdem (Aleyhissetâm)a yaptıkları secde gibi bir selâmlama mâhiyeti taşımaktaydı. Yoksa hakikatte secde sadece Allâh'a yapılabilir. Bizim şeriatımızda bu tür selâmlama caiz değilse de o zamanki şeri'atta, biz de yaygın olan ayağa kalkma, musâfaha ve el öpme gibi caiz olan âdetler kabilindendi.

Yûsuf (Aleyhisselâm)ın bu kadar uzun zaman geçmesine rağmen babasına ulaşmamasının hikmetini beyan eden birçok âlim, kader yerini buluncaya kadar Yûsuf (Aleyhisselâm) ın bu işi babasından gizlemesine dâir vahiy aldığı söylemişlerdir. Ya'kûb (Aleyhisselâm)ın yakın bir mesafede olduğu halde ondan haberdâr olmaması ise harikulade olaylardan biri olarak değerlendirilmiştir. (Nesefî, Hâzin. Beyzâvî, Âlûsi)

101- Ey Rabbim! Gerçekten sen bana (saltanat ve) **mülkten büyük bir hisse verdin ve bana** (İlâhî kitapların sırları, geçmiş peygamberlerin sünnetlerinin incelikleri ve rüyalarda görülen) **o önemli hâdiselerin** (tabir ve) **te'vilinden çokça bir nasip öğrettin!**

Ey göklerin ve yerin yoktan yaratıcısı! Dünyada da, âhirette de benim (tüm işlerimin kefilisi ve mütevellisi olan) **Velî**(yy-i nimeti)**m ancak Sensin!**

Beni Müslüman olarak vefat ettir ve beni (benden önceki peygamberler gibi) **salih kimseler** (zümresin)e **kat!"**

102- (Habîbim!) İşte sana! Bu (sûrede anlatılanlar), **gayb haberlerindedir ki onu sana vahyetmekteyiz. Onlar** (Yûsuf (Aleyhisselâm)a karşı) **hile kurmakta oldukları halde**

(onu kuyuya atma) **işlerine azmettikleri zaman sen onların yanında değildin** (ki, bu kıssayı tüm teferruatıyla bilesin de, şimdi insanlara bildiresin)!

103- Ama sen (kulların iman etmesine) **ne kadar aşırı istekli olsan da, insanların çoğu** (kâfirlikte kalmaya kararlı olduklarından) **asla inanacak kimseler değillerdir!**

104- (Habîbim! Bu kadar vahiyleri tebliğ etmene rağmen) **sen onlardan buna karşılık hiçbir ücret istemiyorsun.**

O (Kur'ân), **tüm âlemler için ancak** (Allâh-u Te'âlâ tarafından gönderilen) **büyük bir öğüttür.**

105- Göklerde ve yerde bulunan (felekler, yıldızlar, dağlar ve denizler gibi) **nice âyet vardır ki; kendileri ondan yüz çeviri**(p, ibretle tefekkür etmeyi)**ci kimseler olarak ona uğrar geçerler.**

106- Zaten onların ekserisi (Allâh-u Te'âlâ'nın varlığını itirafa mecbur kalsalar da), **kendileri ancak** (putlar, melekler ve bazı peygamberler gibi Hanlıktan uzak birtakım şeyleri O'na) **ortak koşan kimseler olarak Allâh'a inanır**(lar).

Müfessirlerin cumhûruna göre âyet-i kerîme müşrikler hakkında nâzil olmuştur. Çünkü onlar kendilerini yaratan ve rızıklandırmanın Allâh olduğunu ikrar etmelerine rağmen rahat zamanlarında putları Allâh'a ortak koşarlardı, ama dara düşünce duayı sadece Allâh'a tahsis ederlerdi. Sapık Mutezile fırkasının "Kul kendi fiilini kendi yaratır!" şeklindeki inançları da şirk türlerindedir. Hâlis tevhid ise Ehl-i Sünnet inancında olduğu gibi, Allâh-u Te'âlâ'dan başka hiçbir yaratıcı bulunmadığına inanmaktır. (Nesefî)

107- Yoksa onlar Allâh'ın azaplarından biri olan kaplayıcı büyük bir felâketin kendilerine gelmesinden, ya da onlar (öncesinde bir alâmet görmedikleri için) **hiç farkında değillerken o** (kıyamet) **ânın**(ın) **aniden onlara gelmesinden emin mi oldular** (ki, hiç çekinmeden kâfirliklerini sürdürebiliyorlar)?

108- (Habîbim!) **De ki: "Ancak işte bu** (iman ve tevhide davet yolu) **benim yolumdur ki ben** (körü körüne değil, açık delillerle ilgili) **büyük bir** (beyan ve) **basiret üzere** (insanları) **Allâh**(a inanmaya ve O'nu kâmil sıfatlarıyla tanımay)**a davet etmekteyim. Ben de, bana hakkıyla uymuş olan kimseler de** (bu davet üzereyiz)! (Ortaklardan ve tüm noksan sıfatlardan) **tenzih Allâh'a! Zaten ben** (hiçbir zaman Allâh'a ortak koşan) **o müşriklerden olmadım!"**

Âyet-i kerîmede Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ittiba ettiği bildirilen kimselerden maksat, ilim üzere halkı hakka davet eden ulemâdır. Bu vasıf kıyamete kadar bakî ise de asr-ı saadette Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ittiba etmiş bulunan sahabe hakkında daha belirgindir.

İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ) şöyle buyurmuştur: "Gerçekten Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ve ashâbı en güzel bir yol ve en üstün bir hidâyet üzere bulunmuşlardır. Onlar ilmin madeni, imanın hazinesi ve Rahmân'ın ordularıydılar."

İbni Mes'ûd (Radiyallâhu anh) şöyle buyurmuştur: "Bir kimseyi izleyecek olan, vefat etmiş olan sahabeyi örnek alsın! İşte o Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in ashâbı bu ümmetin en hayırlıları, en iyi kalplileri, en derin ilme sahip olanları ve yapmacık hareketlerden en uzak olanlarıydılar. Onlar Öyle bir toplumu ki Allâh-u Te'âlâ onları,

peygamberi Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in arkadaşlığı ve dininin nakli için seçmişti, öyleyse siz de onların ahlâkına benzemeye çalışın ve yollarına uyun! Çünkü dosdoğru yol üzere bulunanlar ancak onlardır!" (Hâzin)

109- (Habîbim! "Rabbin dileyseydi peygamber olarak melekler gönderirdi!" diyen o müşriklere cevaben şöyle buyurduğumuzu bildir ki:) **"Biz senden önce de ancak, şehirler halkından olan birtakım erkekler(i peygamber olarak) gönderdik ki (sana vahyettiğimiz gibi) onlara (da) vahiyde bulunuyorduk. O (müşrik olan)lar yer(yüzün)de dolaşmadılar mı ki, kendilerinden önce geçen (inkarcı) kimselerin (feci) akıbetinin nice olduğuna baksınlar?"**

Âhret yurdu ise (şirkten ve günahlardan) iyice sakınmış olan o kimseler için elbette (her şeyden) daha iyidir. Hâlâ (bunu) anla(yıp da, iman ve takvaya sarılarak o en kıymetli yurdu kazanmaya çalış)mayacak mısınız?"

110- (Habîbim! Bolluk ve rahatlık içinde kâfirlere uzun süre mühlet vermemiz kimseyi aldatmasın! Zira onlardan önce geçen müşriklere de böylece fırsatlar verilmişti.) **Nihayet o (ümmetlere gönderilen) rasûller (toplumlarının iman etmesinden) iyice ümit kestiğinde ve gerçekten o (peygamberlere ümmet olan) kişiler kendilerine (peygamberleri tarafından yardım vaad edilerek) muhakkak yalan söylendiğine yakînen inandıklarında yardımımız onlara geldi de, böylece (kurtuluşlarını) dilediğimiz (o peygamberler ve inanan) kimseler kurtarıldı. Ama bizim çetin azabımız o (müşrik olan) mücrimler toplumundan geri çevrilemez.**

111- Andolsun ki; on(ca peygamber ve toplum)ların(ın) kıssalarında(, özellikle de Yûsuf (Aleyhisselâm)ın başına gelenlerde, alışkanlık ve duygusallık gibi nedenlerden kaynaklanan evhamdan tamamen uzak kalmış) hâlis akıllara sahip kimseler için elbette pek büyük ibret(ler) bulunmuştur. Bu (Kur'ân), uydurulabilecek bir haber olmamıştır. Velâkin (o.) öncesinde bulunan (semavî kitaplar)ın tasdiki, (din konusunda kendisine ihtiyaç duyulan) her şeyin (ayrıntılı bir şekilde îzâh ve) tafsili, (hakiki manada) inanmakta olan bir toplum için de (sapıklıktan kurtarıcı) büyük bir hidâyet (rehberi) ve (iki cihan saadetine kavuşturacak) yüce bir rahmet (olmuştur)!

KUR'ÂN'I MECÎD
VE
TEFSİRLİ
MEÂL-İ ÂLÎSÎ

Mahmud Ustaosmanoğlu